

O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI
OLIY VA O'RTA MAXSUS TA'LIM VAZIRLIGI
TOSHKENT DAVLAT SHARQSHUNOSLIK UNIVERSITETI

“TASDIQLAYMAN”

Rector G.Rixsiyeva

G.Rixsiyeva
2021 yil 28 "ok

MUTAXASSISLIKNING NAZARIY MASALALARI (URDU TILI)
FANINING O'QUV DASTURI

Bilim sohasi:
Ta'lim sohasi:
Mutaxassislik:

100000 – San'at va gumanitar fanlar
230 000 – Tillar
70230101 – Lingvistika (shart tillari bo'yicha)

2

JWL
Tolson —

Fan/modul kodи	O'quv yili	Semestr	ECTS – Kreditlar
LNM104	2021-2022	1	4
Fan/modul turi	Ta'lim tili	Haftadagi dars soatları	
Majburiy	O'zbek	4	
1.	Fanning nomi	Auditoriya mash'ulotlari (soat)	Mustaqil ta'lim (soat)
	Mutaxassislikning nazariy masalalari (urdu tilij)	60	60
2.	Fanni o'qitishdan maqsad – talabalarda hindiy va urdu tillari ichki tizimiga xos tarkibiy qismalarini tadqiq etishda kuzatilayotgan nazariy muammolarni bayon etib umumlashtirish orqali yo'nalish profiliqa mos bilim, ko'nikma va malakalarni shakllantirishdir. Fanning vazifasi- talabalgaga hindiy va urdu tillarini ilmiy o'rganish metodlari, xususan, fonetika, morfologiya va sintaksis bo'limlariga oid tushuncha va birliklarini nazariy jihatdan anglib olish hamda til matmlari asosida bunday hodisalarни tahsil qila bilishni shu fan tamoyillaridan kelib chiqqan holda o'rnatishdan iborat.		120

I. Fanning mazmuni

Fanni o'qitishdan maqsad – talabalarda hindiy va urdu tillari ichki tizimiga xos
tarkibiy qismalarini tadqiq etishda kuzatilayotgan nazariy muammolarni bayon
etib umumlashtirish orqali yo'nalish profiliqa mos bilim, ko'nikma va
malakalarni shakllantirishdir.

Fanning vazifasi- talabalgaga hindiy va urdu tillarini ilmiy o'rganish metodlari,
xususan, fonetika, morfologiya va sintaksis bo'limlariga oid tushuncha va
birliklarini nazariy jihatdan anglib olish hamda til matmlari asosida bunday
hodisalarни tahsil qila bilishni shu fan tamoyillaridan kelib chiqqan holda
o'rnatishdan iborat.

II. Asosiy nazariy qism (ma'ruza mashg'ulotlari)

II.I. Fan tarkibiga quyidagi mavzular kiradi:

- 1- mavzu. **Asosiy xorijiy tilni tadqiq etishning asosiy metodlari**
Asosiy xorijiy tilni tadqiq etishning asosiy metodlari va metodologiyasi
masalalari, sintez va analiz tushunchalari, komponet va qiyosiy tahlil hamda
xaraktereologik tahlil tushunchalariga izoh va shuningdek, sinixron va diaxron
aspektidagi tadqiqotlar masalalari va tadqiq etish usullarining tasnif va
tavsiylari o'rettilinishi nazarda tutilgan.

- 2-mavzu. **Asosiy xorijiy tilning sonetik tizimi masalalari**

Ushbu ma'ruza doirasida xorijiy tilning sonetik tizimi masalalari va fonologiyasiga oid
qarashlar, unli va undoshlar tasnifi masalalari, asosiy xorijiy tildagi fonetik
o'zgarishlar turlari, ularning namoyon bo'lish yo'llari, oldfonologiya
tamoyillariga oid masalalar tadbiq etiladi.

- 3- mavzu. **Urdu tilning morfemik va mortfologik sathlari**

Asosiy xorijiy tilning morfemik va mortfologik belgilari, morfemika va
morphologiya tushunchalari, asosiy xorijiy tildagi affikslar spesifikasi va bu
boradagi yondashuvlar aks ettiriladi.

4- mavzu. Urdu tilidagi so'z turkumlarini tasniflashning asosiy tamoyillari	21. www.boloji.org
Bunda mavzuga daxldor ahamiyatlilmiy ishlar tahlili, so'z turkumlarining tasniflashdagi asosiy yondashuvlarning yuzaga kelish sababları o'rganiladi. Ular turli xil ilmiy asarlarga asoslangan holda tadbiq etilinadi.	22. www.sahitya.com
5- mavzu. Urdu tilidagi mustaqil so'z turkumlarini tasniflashning asosiy xususiyatlari	23. www.hindindiya.com
Bunda mustaqil so'z turkumi qatoriga mansub bo'lgan ot, sifat, son, olmosh, fe'l, ravish kabi so'z turkumlariga xos xususiyatlar atroficha o'rganiladi. Ularga xos asosiy belgilari va shuningdek, mustaqil so'z turkumlariga doir asosiy muammloli masalalar tahlil etildi.	24. www.hindischool.com
6-mavzu. Yordamchi so'z turkumlariga oid qarashlar	7. O'quv dasturi "Janubiy Sharqiy Osyo tillari" kafedrasida ishlab chiqilgan va 2021 - yil " <u>24</u> " <u>August</u> dagi " <u>1</u> " -sonli bayonomasi bilan ma'qullangan.
Yordamchi so'z turkumlarining tadqiqiga oid ilmiy ishlar, so'z turkumlarini tahlil etishdagi asosiy yondashuv tiplari, jumladan, morfologik, leksik, struktur, funksional, sintaktik, stilistik tahlillar, maydon nazariysi kabi masalalar atroficha o'rganiladi.	O'quv dasturi Toshkent davlat sharqshunoslik universiteti Kengashining 2021 - yil " <u>25</u> " <u>August</u> dagi " <u>1</u> " -sonli bayoni bilan tashdiqlangan.
7-mavzu. Urdu tili stilistika masalalari	8. Fan/modul uchun mas'ul:
Ushbu doirada stilistika tushunchalar, so'zning bosh va ko'chma ma'nolari, malno taraqqiyot usullari masalalari, onomimiyasi, sinonimiyasi hodisalari, mavzuga daxldor ishlar tahlili olib borilishi nazarda tutilgan.	Abdurahmonova M.H.- TDShU, "Janubiy va Janubiy Sharqiy Osyo tillari", kafedrasи dosenti,f.f.n.
8- mavzu. Urdu tili leksikologiyasi	9. Taqrizchilar:
Derivasiya. So'z yasash. Dennotativ va konnotativ ma'nolar, uzualllik va okkazionallik tushunchalar, asosiy sharq tilining stilistik jihatlari o'rganilinadi.	Muhibova U.U. - TDShU, Janubiy va Janubiy Sharqiy Osyo tillari" kafedrasи mudiri, fil.f.d. Nurmatov S.S. - TDShU, "Janubiy va Janubiy Sharqiy Osyo tillari" kafedrasи o'qituvchisi, f. f.n.

20. www.alsharamala.comwww.rajbhasha.gov.in
21. www.boloji.org
22. www.sahitya.com
23. www.hindindiya.com
24. www.hindischool.com
7. O'quv dasturi "Janubiy Sharqiy Osyo tillari" kafedrasida ishlab chiqilgan va 2021 - yil " <u>24</u> " <u>August</u> dagi " <u>1</u> " -sonli bayonomasi bilan ma'qullangan.
O'quv dasturi Toshkent davlat sharqshunoslik universiteti Kengashining 2021 - yil " <u>25</u> " <u>August</u> dagi " <u>1</u> " -sonli bayoni bilan tashdiqlangan.
8. Fan/modul uchun mas'ul:
Abdurahmonova M.H.- TDShU, "Janubiy va Janubiy Sharqiy Osyo tillari", kafedrasи dosenti,f.f.n.
9. Taqrizchilar:
Muhibova U.U. - TDShU, Janubiy va Janubiy Sharqiy Osyo tillari" kafedrasи mudiri, fil.f.d. Nurmatov S.S. - TDShU, "Janubiy va Janubiy Sharqiy Osyo tillari" kafedrasи o'qituvchisi, f. f.n.

9- mavzu. Urdu tili leksik qatlami
Hindiy va urdu tillari tarixida sanskritcha so'zlar ahamiyatini anglab olish muammosi eng dolzab muammolar qatoridan joy olishi ikki tilning pirovardida rasman bir-biridan ajralib ketishi sababchi bo'lgan yirik leksik qatlaming hindistoniy til tizimidagi mohiyatiga uzviy bog'liqidir. O'rganaladigan leksikaga nisbatan taxiliy usul tariqasida bu yerdan ham morfologik-derivasion, ha semasiologik qonuniyatani ochib berish imkonini beradigan umumiy struktural-statistik usul tanlab olindi. Bunday yondashuvni tanlash sababi hindiy va urdu tillari ilk shakllaridagi sanskritcha so'zlarning ichki til sabablariga ko'ra paydo bo'lgan tarixan va tipologik "to'g'ri" va "noto'g'ri" hamda balki butkul transformasiyaga uchragan shakllarning yonna-yon qo'llanganligiga borib taqaladi.
10- mavzu. Urdu tili lingvistik terminshunoslik masalalari
Atamashunoslik doirasida esa, asosiy sharq tilidagi tilshunoslik atamalari,

- KNCM.
2. Шоматов О.Н. Хинди тили менёрий грамматикаси, Т., 2010.
 - Qo'shimcha adabiyotlar**
 - Mirziyoyev Sh.M. Tanqidiy tahlil, qat'iy tartib-intizom va shaxsiy javobgarlik – har bir rahbar faoliyatining kundalik qoidasi bo'lishi kerak. O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining 2016 yil yakunlari va 2017 yil istiqbollariiga bag'ishlangan malisidagi O'zbekiston Respublikasi Prezidentining nutqi. // Xalq so'zi gazetasi. 2017 yil 16 yanvar', №11.
 - Mirziyoyev Sh.M. Erkin va farovon, demokratik O'zbekiston davlatini birlgilikda barpo etamiz. – Т.: O'zbekiston, 2016. - 56 б.
 - Mirziyoyev Sh.M. Qonun ustuvorligi va inson manfaatlarini ta'minkash – yurt taraqqiyoti va xalq farovonligining gatovi. – Т.: O'zbekiston, 2017. - 48 б
 - Mirziyoyev Sh.M. Buyruk kelajagimizni mard va oljanob xalqimiz bilan birga quramiz. – Т.: O'zbekiston, 2017. – 488 б.
 - O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2017 yil 7 fevraldag'i PF-4947 -sonli "O'zbekiston Respublikasini yanada rivojlanishish bo'yicha harakatlar strategiyasi to'g'risida"gi Farmoni. www.lex.uz.
 - Barxudarov A.S. Slovoobrazovanie v xindi. -М., 1963
 - Beskrovnyi B.C. Funktsionalnie stili yazika xindi. -М., 1981.
 - Zaxar'in B.A. Vvedenie v istoriyu yazika xindi. -М., 1978.
 - Zaxar'in B.A. Teoreticheskaya grammatika yazikov xindi i urdu. -М., 1989.
 - Zograf T.A. Yaziki Yujnay Azii. -М, 1990.
 - Zograf G.A. Morfologicheskiy stroj novix indoariyskix yazikov. -М., 1972.
 - Liperovskiy V.P. Imennye chasti rechi v xindi. -М, 1978.
 - Liperovskiy V.P. Slojnie predlojeniya v yazike xindi. -М., 1972.
 - Shamatov A.N. Ocherki istoricheskoy leksikologii xindi i urdu. -Т., 1990
 - Shamatov A.N. Klassicheskiy dakhxini (yujnij xindustani XVII v). - М,1974.
 - Axborot mambalari**
 - www.gov.uz – O'zbekiston Respublikasi hukumat portal. lex.uz – O'zbekiston Respublikasi Qonun hujatlari malumotlari milliy bazasi.
 - www.hind.com
 - www.hindbihasha.com
 - www.hindilanguage.com.languageinindia.com

<p>atamashunoslik tarixi, hozirgi zamон асоси sharq tilida atamashunoslik holati taddiq etildi.</p> <p>11- mavzu. Asosiy xorijiy tildagi sintaktik qurilmalar (konstrukstiyalar)</p> <p>Asosiy xorijiy tilning sintaktik qurilishiga oid umumiyl malumotlar, sintaktik qurilmalar, so'z birikmasi, sintaktik birliklar</p> <p>12- mavzu. Gapni tasniflash tamoyllari. Urdu tilida so'z birikmasi masalasi</p> <p>So'zlearning o'zaro leksik va grammatic aloqaga kirishuvidan qo'shiluvidan umuman birikma paydo bo'ladi. Shuning uchun «birikma» keng ma'noni — har qanday ikki yoki undan ortiq so'zlarning leksik-semantic va grammatic aloqaga kirishuvidan paydo bo'lgan butunlikni bildiradi. Lekin barcha birikmalar bpr xil emas. Ular tuzilishi, komponentlari niq' o'zaro munosabati , bajargap vazifasi, spesifikasi va h. k. xususiyatlariiga ko'ra bir-birlaridan farqlidirlar.</p> <p>Asosiy sintaktik birlikning tuzilishiga ko'ra tiplari, soddha gap, qo'shma gaplar, gap turlarini shakkantiruvchi grammatic vositalar tahili taddiq etilib, atroflichha o'rjanlinadi.</p> <p>13- mavzu. Soddha gapning turlari</p> <p>Gaplarning bosh bulaklarning mikdoriga kura soddha va kushma gaplarga bulinishi. Tarkibida bitta bosh bulak katnashgan gaplar.Gaplarning suzlovchingan ifoda maksadiga kura uch turga bulinishi.Darak ran. 2. Surok ran. 3. Buyruk ran.</p> <p>14- mavzu. Qo'shma gapni tasniflash tamoyillari</p> <p>Tuzilishiga ko'tra soddha gapga o'xshash ikki va undan ortiq predikativ birlikning intonasiya va mazmun jihatidan bir butunlik hosil etishi bilan yuzaga keluvchi gap; gapning struktural jihatdan alohida bir turi. Qo'shma gap tuzilishi va qurilish materialiga ko'ra soddha gapdan farq qiladi. Sodda gapning qurilish materiali so'z yoki so'z birikmlari bo'lsa. Qo'shma gapning qurilish materiali soddha gaplardir.</p> <p>15- mavzu. Qo'shma gap turlari</p> <p>Tarkibidagi predikativ birliklar (soddha gaplar) bosh va ergash holatida bo'lib, ya ni bosh va ergash gaplardan tuzilib. ergashitiruvchi bog lovhilar, bir qancha fel shakkllari, yuklama va ko'makchilar, nisbiy so'zlar va tobelanish ohangi yordamida birikib, biri ikkinchisini aniqlash, to'ldirish kabi vazifalarini bajaradigan qo'shma gap turlarining xususiyatlari.</p> <p>III. Amaliy mashg'ulotlari bo'yicha ko'rsatma va tavsiyalar</p> <p>Amaliy mashg'ulotlar uchun quyidagi mavzular tavsiya etiladi:</p>

	<p>1. Sintez va analiz tushunchalarini va bularning hindiy va urdu tillariga bo'lgan munosabatlari.</p> <p>2. Urdu tilida fonetik o'zgarishlar turlari.</p> <p>3. Morfemika va morfoloziya tushunchalarining tadqiq etilishidagi ahamiyati.</p> <p>4. So'z turkumlariga xos tipologik va genetik xususiyatlar.</p> <p>5. Mustaqil so'z turkumlari.</p> <p>6. Ort ko'makchilariga xos tipologik va genetik xususiyatlar.</p> <p>7. Yordamchi so'z turkumlari.</p> <p>8. Leksikologiya asoslari va muammolari.</p> <p>9. So'zning bosh va ko'chna ma'nolari.</p> <p>10. Urdu tilining asosiy stilistik jihatlari.</p> <p>11. Urdu tilining tilshunoslik atamalari.</p> <p>12. Urdu tilining sintaktik qurilmalari va birliklari.</p> <p>13. Urdu tilining qo'shma gap muammolari.</p> <p>14. Sintaktik aloqa turlari.</p> <p>15. Urdu tilining gap tarkibidagi bosh va ikkilamchi bo'laklari.</p> <p>Amaliy mashg'ulotlar multimedia qurilmalari bilan jihozlangan auditoriyada bir akademik guruhga bir professor-o'qituvchi tomonidan o'tkazilishi zarur. Mashg'ulotlar faol va interfaktiv usullar yordamida o'ttilishi, mos ravishda munosib pedagogik va axborot texnologiyalar qo'llanilishi maqsadga muvofiq.</p>
--	--

IV. Kurs ishi bo'yicha ko'rsatma va tavsiyalar

Kurs ishi fan mavzulariga taalluqli masalalar yuzasidan talabalarga yakka tartibda tegishli topshiriq shaklida beriladi. Kurs ishining hajmi, rasmiytashirish shakli, baholash mezonlari tegishli kafedra tomonidan belgilanadi. Kurs ishini bajarish talabalarda fanga oid bilim, ko'nikma va malakalarni shakkantirishga xizmat qilishi kerak.

Kurs ishi uchun quyidagi tahminiy mavzular tavsiya etiladi:

1. Urdu tilida fonetik o'zgarishlar turlari.
2. Urdu tilida sonning morfoloziyalari.
3. So'z turkumlariga xos tipologik va genetik xususiyatlar.
4. Urdu tilida arabcha va forscha leksika.
5. Leksikologiya asoslari va muammolari.
6. Hind-oriy tillarinin rivojlanish bosqichlari
7. Urdu tilining rivojlanisha seferbral tovushlarning ahamiyati
8. Urdu tilida son so'z turkumiga xos fonetik xususiyatlar
9. Urdu tilining asosiy stilistik jihatlari.
10. Urdu tilining gap tarkibidagi bosh va ikkilamchi bo'laklari.

V. Mustaqil ta'lif va mustaqil ishlar

1. Sintez va analiz tushunchalarini va bularning hindiy va urdu tillariga referatlar tayyorlash va uni taqdimot qilish tavsiya etiladi.
2. Hind-oriy tillarinin rivojlanish bosqichlari
3. Urdu tilida sonning morfoloziyalari
4. Urdu tilida arabcha va forscha leksika
5. Urdu tilida son so'z turkumiga xos fonetik xususiyatlar
6. Urdu tilida arabcha va forscha leksika

1. Urdu tilida singarmonizm hodisasi
2. Hind-oriy tillarinin rivojlanish bosqichlari
3. Urdu tilida sonning morfoloziyalari
4. Urdu tilida son so'z turkumiga xos fonetik xususiyatlar
5. Urdu tilida arabcha va forscha leksika

VI. Fan o'qitilishining natijalari (shakllanadigan kompetensiyalar)

Fanni o'zlashtirish natijasida talaba:

- o'qitilayotgan sharq tilida yaratilgan maxsus adabiyot ustida ishslash, matn jingistikasi: matning fonetik, leksik-semantik, grammatic, uslubiy jihatlarini bilsishi qoidalari haqida *tasavvur va bilingva ega bo'lishi*;
- talaba matn tilining fonetik asoslari, fonetik tizimning davriylilik masalasi; matnda qo'llanilgan lug'at tarkibi, lug'at tarkibining genetik asoslari; so'zlarning matn xususiyatlari; leksik birliklarning morfologik taddiqi; so'z yasalishi masalalari yuzasidan *ko'nikmalariга ega bo'lishi*;
- talaba matning sintaktik xususiyatlari; matnda qo'llanilgan iboralar, maqol va boshqalarga xos sintaktik qurilmalar; ijodkor uslublari masalasi, ijodkor uslubining o'ziga xosligi; adabiy til uslublari va ularning matndagi ko'rinishi; matn talabi bilan til uslublarning tanlanishini tushuna olish tajribasi va ko'nikmasiga ega bo'lishi kerak.

VII. Ta'lif texnologiyalari va metodlari:

- ma'ruzalar;
- interfaol keys-stadilar;
- seminarlar (mantiqiy fiklash, tezkor savol-javoblar);
- guruhlarda ishslash;
- taqdimotlarni qilish;
- individual loyjihalar;
- jamoa bo'lib ishslash va himoya qilish uchun loyjihalar.

VIII. Kreditlarni olish uchun talablar:

1. Шоматов О.Н. Жанубий Осиё тилларига кириш. - Т.2003-2004.1-3

1. Sintez va analiz tushunchalarini va bularning hindiy va urdu tillariga referatlar tayyorlash va uni taqdimot qilish tavsiya etiladi.
2. Hind-oriy tillarinin rivojlanish bosqichlari
3. Urdu tilida sonning morfoloziyalari
4. Urdu tilida son so'z turkumiga xos fonetik xususiyatlar
5. Urdu tilida arabcha va forscha leksika

1. Urdu tilida singarmonizm hodisasi
2. Hind-oriy tillarinin rivojlanish bosqichlari
3. Urdu tilida sonning morfoloziyalari
4. Urdu tilida son so'z turkumiga xos fonetik xususiyatlar
5. Urdu tilida arabcha va forscha leksika